

İLKOKUL 2. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABININ RESİM-METİN İLİŞKİSİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ *

EVALUATION OF TURKISH TEXTBOOK FOR SECOND GRADE IN TERM OF IMAGE TEXT RELATION

Funda İNAN YILDIZ**, Bayram BAŞ***

ÖZET: Bu araştırma, ilkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlemelerin metinlerle ilişkisini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın inceleme nesnesi, Doku Yayınevi'ne ait 2. sınıf Türkçe ders kitabıdır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki hedef metinlere ait resimlemeler (16 metin, 36 resim) çalışma kapsamına alınmış, fotoğraf vb. illüstratif öğeler ve serbest okuma metinlerine ait resimlemeler kapsam dışında bırakılmıştır. Alan yazın taramasının ardından oluşturulan “Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi” uzman görüşüne sunulmuş, dönütler doğrultusunda on maddelik bir liste oluşturulmuştur. Verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda, tüm resim ve metinlerin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edildiği, resimlerin metnin içeriğiyle kısmen paralel olarak konumlandırıldığı, resimlerin metinlerin başlıklarını desteklediği, resimlerin öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağladığı, resimlerdeki figürlerin metnin bağlamındaki duygularla örtüşmede yeterli olmadığı, resimlerin metinlerde yer alan kavramlara yüksek oranda gönderme yaptığı, resimlerin verilmek istenen iletileri desteklediği, öyküleyici ve bilgilendirici türdeki metinlere ait resimlerin ana fikri desteklediği ve şiir türündeki metinlere ait resimlerin ise ana duyguyu desteklemekte yeterli olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Türkçe ders kitabı, resim, metin

ABSTRACT: This study has been carried out with the purpose of determining the relation of the images with the texts in 2nd grade Turkish course book. Research object of the study is 2nd grade Turkish course book Published by DokuYayınevi. In the study, one of qualitative research methods, document review was used and images of the target texts in the 2nd grade Turkish course book (16 texts, 36 images) were included in the study and illustrative elements such as photographs, etc. and images of free reading texts are excluded. “Image-Text Relation Category List” created after literature review is submitted for an expert opinion and a 10-item list was created in accordance with the feedback. Descriptive analysis technique was used for analysing the data. Images and texts evaluated within the scope of “Image-Text Relation Category List” were reported qualitatively and occasionally by making direct quotations from the Turkish course book.

Keywords: Turkish textbook, image, text

1. GİRİŞ

Görsel materyaller etkili bir şekilde metinle ilişkilendirildiğinde bireyin en önemli bilgiye dikkatini yoğunlaştırmasına yardımcı olmasının yanında metnin bilgisel bağlantılarını güçlendirerek kavramsal bağlantılar kurmada daha somut ve anlaşılır örnekler sunar. Görsel materyaller, iletişimi, düşünmeyi ve öğrenmeyi destekleyen betimsel açıklamalar olarak kabul

* Bu çalışma, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Doç. Dr. Bayram BAŞ danışmanlığında yürütülmekte olan “İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Resim Metin İlişkisi Açısından Değerlendirilmesi” adlı yayımlanmamış yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.. İstanbul, Türkiye. E-posta: fundainan034@hotmail.com

*** Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü. İstanbul, Türkiye. E-posta: bayrambas@gmail.com

edilir. Bu destekleyici işlevin temel koşulu insanın görsel algılama ve bireyin daha önceki birikimi, yetenekleri ve bilişsel sistemiyle uygun olarak etkileşmesidir. Bu etkileşim etkili öğrenme için önemlidir (Kayabekir, 2010).

Bir ders kitabında resimleme yapılırken metni okuyan kişinin zihninde parçayı görselleştirmesi için metinde vurgulanmak istenen nokta ile resimde vurgulanmak istenen noktanın paralellik göstermesi, küçük yaşta okumaya karşı ilgi ve olumlu tutum geliştirilmesi amacıyla resimlemelerin metinde anlatılanlarla çelişmemesi gerekir (Ayhan, 2010). Bununla birlikte, resimlerin o sayfada anlatılanlarla ilgili olmasına dikkat edilmelidir (Sever, 2003). Kitap tasarımcısı, resimlemelerin birbirleriyle ve metinle olan ilişkilerini düzenlerken, metnin kendisini referans gösteren resimle aynı sayfada olmasına özen göstermelidir (Becer, 1996). Resimle birlikte sunulan materyalin iki kere tekrar edilmesinden kaynaklanan tekrara bağlı kolaylaştırma etkisiyle daha iyi hatırlandığı bilinmektedir. Yapılan araştırmalar, metnin resimle birlikte verilmesinin, resmin ve metnin tek başına verilmesine göre daha etkili olduğunu göstermektedir (Ayçiçeği, 1999, s. 94). Resimler, metinlerden daha iyi ve uzun süre hatırlandığından, resimleri ağır, zor anlaşılacak konuları anlatırken kullanmak yerinde olacaktır. Sözel bir konunun illüstratif öğelerle desteklenmesi dikkati konu üzerinde topladığı gibi, daha somut ve gerçekçi bir şekilde sunulmasını sağlar (Uzuner, Aktaş ve Albayrak, 2010).

Metin, illüstratörün hayal gücü sayesinde düşünceye dönüşür ve bununla ilişkili olarak devam eden zihinsel sürecin sonunda illüstratörde canlanan imgeler ortaya çıkar. Bu şekilde resim ve metin birbirinin içinde can bulur. Resimleme, kimi zaman sözcüklerin anlatmak istediğinden daha güçlü bir iletişim aracı olurken, kimi zaman metnin dinamiğini sağlayan bir parça konumundadır (Akbaharer Arslan, 2012). “Resimlemenin görevi, metnin belirgin kıldığı olayları daha anlaşılır ve bununla birlikte görsel anlatım dili kullanarak metni daha varıl bir hâle getirmektir” (Akbaharer Arslan, 2012).

Yazılı metin ve resim arasındaki etkileşimin tam olması, bilginin algılanabilir, kavranabilir, hafızada kalabilir ve hatırlanabilir nitelik kazanmasına, okuyucunun bilişsel sistemiyle etkileşim içinde olmasına yardımcı olur. Resimlerin bilişsel işlevleri ile süsleyici işlevleri birbiri ile karıştırılmamalı, okur bu konuda çatışmaya girmemelidir. Başarılı bir metin, resimlemeleri ile bir bütün olarak algılanmalı, resimlemeler metni tamamlayıcı nitelikte olmalıdır. Her iki öğe birbirinin tekrarı olmak yerine birbirini yorumlar nitelikte olmalıdır. Her resim, metnin içeriği ile örtüşen bir ileti içermelidir (İşler, 2003; Mardi, 2006; Kaya, 1996; Kayabekir; 2010; Yıldırım, 2007). Çocuk okuduğu metni, resimlerde görmeyi ister. Bu sebeple resimlerin metnin içeriği ile çelişmemesi, olumsuz anlamlandırmalara sebep vermemesi gereklidir (Kara, 2012).

Ders kitaplarında yer alan resim ve metin ilişkisi birlikte düşünülmeli, bu bütünleşmeden doğan zenginlik çocukların dünyasına sunulmalıdır. Özellikle ilkökul birinci ve ikinci sınıfta resimlemelerin öğrenme hızını arttırdığı bilindiğinden, görsel öğelerle metin arasında sıkı bir ilişki bulunmalıdır (Güvendi Kaptan ve Kaptan, 2004; Kılıç, 2006; Yıldırım, 2007). “Resimler, çocuğun öğrenme ihtiyacını karşılayarak kavram dünyasını zenginleştirmeli, onları metin üzerinde düşündürmeli, heyecanlandırmalı, yaratıcı güçlerini harekete geçirmelidir” (Kaya, 2011).

Bir kitap semantik yönden incelendiğinde, resmin ve metnin, mesajların aktarımına katkıda bulunmasına, okuyucunun metni okurken ya da resme bakarken anlama zorluğu çekmemesine, resimlemelerde, mesajla ilgisi olmayan unsurların bulunmamasına dikkat edilmesi gerekmektedir (Becer, 1996).

Resim-metin ilişkisine üç farklı açıdan bakılabilir. Ders kitabında resim ve metin aynı sayfada ya da yan yana verilebilir. Burada amaç, çocuğun metni okuyup, arada resimlere bakması ya da resimlere bakıp, metni okumasıdır. Böylece metinde anlatılanla, resimde

görülenler birbirini destekleyip tamamlar. Bir diğer yerleştirmede resim önce, metin sonra verilir. Bu tasarımda çocuk önce metnin gidişatını tahmin eder. Bu tür tasarımlar, çocukların tahmini kestirme, yordama gibi becerilerini kullanabilmesini hedeflemektedir. Son olarak metnin önce, resmin sonra verildiği sayfa düzenlemesidir. Öğrenci önce metni okur; daha sonra okuduğu kurguyu resim kanalı ile pekiştirir (Baş, 2012). Resimler hangi amaca hizmet ederlerse etsinler, resim-metin ilişkisinde resmin, metin ve şiirle bütünleşmesine izin verilmelidir. Çocuğun resim-yazı bütünlüğünden haz aldığı unutulmamalı, resim-yazı kopukluğunda ilgisinin dağılacağı göz önüne alınmalıdır. Resimler metinlere kurban edilmemelidir (Pekmezci, 1996). Gerekli görüldüğü durumlarda, metne uygun resim kullanmak yerine, resme uygun metin kullanılması düşünülebilir (Başaran ve Özkara, 2011).

Kitap tasarımında boyut, biçim ya da görsel üslup açısından yanlış seçilen bir resimleme, dilbilgisi ve imla hatalarıyla dolu bir cümle ile eş değerdir. Resimler metnin veya sayfanın en uygun yerine konularak resim ile metnin, sayfa düzeni bakımından da bir bütün oluşturmasına dikkat edilmelidir (Oğuzkan, 2013). Metin ve resmin iç içe tasarlandığı durumlarda dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta, metin için kullanılan yazı rengi ile zemin renginin birbiri ile zıtlık oluşturmasına özen gösterilmesidir. Aksi takdirde metni okumak güçleşecektir (Karatay, Pektaş, 2012). Okunabilirlik açısından metin-zemin ilişkisi önemle ele alınmalıdır. Metin-fon zıtlığının yetersiz olduğu, görsellerle metinlerin çakıştığı ve koyu renk fon içinde açık renk yazının sıklıkla tercih edildiği görüldüğünden metin-zemin ilişkisi üzerinde önemle durulmalıdır (Sürmeli ve Kaptan, 2011). Metin-zemin zıtlığının üzerinde yeterince durulmaması, öğrencinin metne ve görsele yönelik ilgisinin okuma sırasında azalmasına sebep olacaktır.

MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'nde (2009), "Kitaplarda metinleri açıklamak, pekiştirmek veya yorumlamak için kullanılan görsel unsurlar metin ile uyumlu olacak biçimde verilir" ifadesi ders kitaplarında dikkat edilmesi gereken resim-metin ilişkisinin, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından da kabul gördüğünün bir göstergesi olmakla birlikte, ders kitapları incelendiğinde bu durumun sadece yönetmelikle sınırlı kaldığı, uygulamada ise sorunlar yaşandığı görülmektedir.

2. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın yöntemine, inceleme nesnelere, verilerin toplanmasına ve analizine yönelik bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırma Yöntemi

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır.

Doküman incelemesi, araştırılması istenen olgu ve olaylara ait bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Doküman incelemesi tek başına bir araştırma yöntemi olabileceği gibi, diğer nitel verilerle birlikte yardımcı bilgi kaynağı olarak da kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

2.2. Araştırmanın İnceleme Nesnelere

2. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlemelerin metin ile ilişkisini tespit etmek amacıyla yapılan bu araştırmanın inceleme nesnesi, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında ilkokullarda okutulan, Doku Yayınevi'ne ait 2. sınıf Türkçe ders kitabıdır.

Araştırmada incelenen ders kitabı, her iki yarıyıl için, 1. ve 2. kitap olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı-1. kitap 92 sayfadan meydana gelmektedir. Kitapta 12 hedef metin, 8 serbest okuma metni bulunmaktadır. 3 öyküleyici metin, 2 bilgilendirici metin ile 2 şiir ve bunlara ait görseller araştırma kapsamına alınmıştır.

2. Sınıf Türkçe Ders Kitabı-2. kitap 115 sayfadan oluşmaktadır. Kitapta 12 hedef metin, 8 serbest okuma metni bulunmaktadır. 4 öyküleyici metin, 2 bilgilendirici metin ile 3 şiir ve bunlara ait görseller araştırma kapsamına alınmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması sürecinde, konu ile ilgili alan yazın taramasının ardından, 2. sınıf Türkçe ders kitabında bulunan metinlerin resimlerle ilişkisini saptamaya yönelik, 23 maddelik kategori listesi oluşturulmuştur. Aday liste, inandırıcılık ve aktarılabirlik için 10 uzmana gönderilmiştir. Dönütler doğrultusunda 13 kategori çıkarılmış, gerekli dilsel düzeltmeler yapılmış, 10 kategoriden oluşan ve aşağıda gösterilen “Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi” oluşturulmuştur:

Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi	
1	Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.
2	Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.
3	Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.
4	Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.
5	Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.
6	*Resimler metindeki hikâye unsurları (olay, kahraman, zaman ve mekân) ile örtüşmektedir.
7	Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.
8	Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.
9	**Resimler metindeki ana fikri desteklemektedir.
10	***Resimler şiirdeki ana duyguyu desteklemektedir.

* Hikâye unsurları (olay, kahraman, zaman ve mekân) kategorisi, yalnızca öyküleyici türdeki metinlerde değerlendirmeye alınmıştır.

**Öyküleyici ve bilgilendirici metinlerde “metinde ana fikir” kategorisi üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

***Şiirlerde “şiirde ana duygu” kategorisi üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

“Resimlerdeki figürlerin metnin bağlamındaki duygularla örtüşmesi” başlığı altında, bilgilendirici türdeki “Kâğıt ve Kâğıt Yapımı” isimli metinde duygu unsuru bulunmaması ve şiir türündeki “Sonbahar”, “Ana Dilim Güzel Türkçem” isimli şiirlere ait resimlerde duygu ifadesine sahip herhangi bir insan figürü bulunmaması sebebiyle 13 metin üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır.

Yıldırım ve Şimşek’e (2013) göre, bu yaklaşımda, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizin dört aşaması vardır.

- Betimsel Analiz İçin Bir Çerçeve Oluşturma
- Tematik Çerçeveye Göre Verilerin İşlenmesi
- Bulguların Tanımlanması
- Bulguların Yorumlanması

Bu doğrultuda alan yazına dayanarak “Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi” oluşturulmuştur. Oluşturulan çerçeveye göre düzenlenen veriler, son aşamada tanımlanırken yer yer doğrudan alıntılara başvurulmuştur. Verilerin yorumlanmasında, 2. sınıf Türkçe ders

kitabında bulunan hedef metinler ve bu metinlere ait resimler aralarındaki ilişki bağlamında ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Bulguların yorumlanmasında kategori listesi temel alınarak, veriler düz yazı biçiminde rapor edilmiştir. Veri setinin sınırlı olmasından dolayı herhangi bir nitel veri analiz programından yararlanılmamıştır.

3. BULGULAR

3.1 Öyküleyici Metinlere Yönelik Bulgular

3.1.1. “Misafir Ağırlamak ve Uğurlamak” Metni

Tablo 1: Misafir Ağırlamak ve Uğurlamak İsimli Metne Ait Bulgular

	Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi	Evet	Kısmen	Hayır
1	Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2	Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.		X	
3	Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.		X	
4	Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.			X
5	Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.			X
	Resimler metindeki hikâye unsurları (olay) ile örtüşmektedir.		X	
	Resimler metindeki hikâye unsurları (kahraman) ile örtüşmektedir.		X	
6	Resimler metindeki hikâye unsurları (zaman) ile örtüşmektedir.			X
	Resimler metindeki hikâye unsurları (mekân) ile örtüşmektedir.	X		
7	Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.			X
8	Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.			X
9	Resimler metindeki ana fikri desteklemektedir.			X

Tablo 1'e göre, “Misafir Ağırlamak ve Uğurlamak” isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile kısmen paralel olarak konumlandırılırken, metinlerin başlıklarını kısmen desteklemektedir. Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamamakta, resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmemektedir. Metne ait resimler, metindeki hikâye unsurlarından olay ve kahraman ile kısmen örtüşmekte, zaman unsuru ile örtüşmemekte, mekân unsuru ile örtüşmektedir. Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapma, metinde verilmek istenen iletileri destekleme ve metindeki ana fikri destekleme noktasında ise yeterli değildir.

3.1.2. “Çevreci Çöp Bidonu ve Tırmık” Metni

Tablo 2: Çevreci Çöp Bidonu ve Tırmık İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi		Evet	Kısmen	Hayır
1	Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2	Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.		X	
3	Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.		X	
4	Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.			X
5	Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.			X
6	Resimler metindeki hikâye unsurları (olay) ile örtüşmektedir.		X	
	Resimler metindeki hikâye unsurları (kahraman) ile örtüşmektedir.		X	
	Resimler metindeki hikâye unsurları (zaman) ile örtüşmektedir.	Metinde ve resimde zaman unsuru yoktur.		
7	Resimler metindeki hikâye unsurları (mekân) ile örtüşmektedir.		X	
	Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.	X		
8	Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.	X		
9	Resimler metindeki ana fikri desteklemektedir.	X		

Tablo 2’ye göre, “Çevreci Çöp Bidonu ve Tırmık” isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile kısmen paralel olarak konumlandırılırken, metinlerin başlıklarını kısmen desteklemektedir. Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamamakta, resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmemektedir. Metne ait resimler, metindeki hikâye unsurlarından olay, kahraman ve mekân ile kısmen örtüşmektedir. Metinde ve resimde zaman unsuru yoktur. Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve ana fikri desteklemektedir.

3.1.3. “Mutsuzluğun Çaresi” Metni

Tablo 3: Mutsuzluğun Çaresi İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi		Evet	Kısmen	Hayır
1	Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2	Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.		X	
3	Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.	X		
4	Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.	X		
5	Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.		X	
6	Resimler metindeki hikâye unsurları (olay) ile örtüşmektedir.		X	
	Resimler metindeki hikâye unsurları (kahraman) ile örtüşmektedir.		X	
	Resimler metindeki hikâye unsurları (zaman) ile örtüşmektedir.	X		
7	Resimler metindeki hikâye unsurları (mekân) ile örtüşmektedir.		X	
	Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.	X		
8	Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.	X		
9	Resimler metindeki ana fikri desteklemektedir.	X		

Tablo 3'e göre, "Mutsuzluğun Çaresi" isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile kısmen paralel olarak konumlandırılmıştır. Resimler metinlerin başlıklarını desteklemekte ve öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır. Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla kısmen örtüşmektedir. Metne ait resimler, metindeki hikâye unsurlarından olay, kahraman ve mekân ile kısmen örtüşmekte, zaman unsuru ile örtüşmektedir. Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve ana fikri desteklemektedir.

3.1.4. "Güneşin Aynası Ay" Metni

Tablo 4: Güneşin Aynası Ay İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi		Evet	Kısmen	Hayır
1	Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2	Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.			X
3	Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.			X
4	Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.		X	
5	Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.		X	
	Resimler metindeki hikâye unsurları (olay) ile örtüşmektedir.		X	
6	Resimler metindeki hikâye unsurları (kahraman) ile örtüşmektedir.	X		
	Resimler metindeki hikâye unsurları (zaman) ile örtüşmektedir.	X		
	Resimler metindeki hikâye unsurları (mekân) ile örtüşmektedir.		X	
7	Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.		X	
8	Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.			X
9	Resimler metindeki ana fikri desteklemektedir.			X

Tablo 4'e göre, "Güneşin Aynası Ay" isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılma ve metinlerin başlıklarını destekleme noktasında yeterli değildir. Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine kısmen imkân sağlamakta, resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla kısmen örtüşmektedir. Metne ait resimler, metindeki hikâye unsurlarından olay ve mekân ile kısmen örtüşmekte, kahraman ve zaman ile örtüşmektedir. Resimler metinde yer alan kavramlara kısmen gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve ana fikri ise desteklememektedir.

3.1.5. "Bayram Yeri" Metni

Tablo 5: Bayram Yeri İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi		Evet	Kısmen	Hayır
1	Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2	Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.		X	
3	Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.	X		
4	Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.	X		
5	Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.			X

	Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi	Evet	Kısmen	Hayır
	Resimler metindeki hikâye unsurları (olay) ile örtüşmektedir.		X	
	Resimler metindeki hikâye unsurları (kahraman) ile örtüşmektedir.		X	
6	Resimler metindeki hikâye unsurları (zaman) ile örtüşmektedir.	X		
	Resimler metindeki hikâye unsurları (mekân) ile örtüşmektedir.		X	
7	Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.	X		
8	Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.	X		
9	Resimler metindeki ana fikri desteklemektedir.	X		

Tablo 5'e göre, "Bayram Yeri" isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile kısmen paralel olarak konumlandırılmıştır. Resimler metinlerin başlıklarını desteklemekte ve öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır. Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşme noktasında yeterli değildir. Metne ait resimler, metindeki hikâye unsurlarından olay, kahraman ve mekân ile kısmen örtüşmekte, zaman ile örtüşmektedir. Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve ana fikri ise desteklemektedir.

3.1.6. "Hepimizin Oyuncakları" Metni

Tablo 6: Hepimizin Oyuncakları İsimli Metne Ait Bulgular

	Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi	Evet	Kısmen	Hayır
1	Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2	Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.			X
3	Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.	X		
4	Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.			X
5	Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.		X	
	Resimler metindeki hikâye unsurları (olay) ile örtüşmektedir.		X	
	Resimler metindeki hikâye unsurları (kahraman) ile örtüşmektedir.		X	
6	Resimler metindeki hikâye unsurları (zaman) ile örtüşmektedir.		X	
	Resimler metindeki hikâye unsurları (mekân) ile örtüşmektedir.		X	
7	Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.		X	
8	Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.		X	
9	Resimler metindeki ana fikri desteklemektedir.			X

Tablo 6'ya göre, "Hepimizin Oyuncakları" isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmamıştır. Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir. Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamamaktadır. Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla kısmen örtüşmekte, resimler metindeki hikâye unsurlarından olay, kahraman, zaman ve mekân ile kısmen örtüşmekte, metinde yer alan kavramlara kısmen gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri kısmen desteklemektedir. Resimler metindeki ana fikri destekleme noktasında ise yeterli değildir.

3.1.7. “Kömürün Öyküsü” Metni

Tablo 7: Kömürün Öyküsü İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi		Evet	Kısmen	Hayır
1	Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2	Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.		X	
3	Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.	X		
4	Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.	X		
5	Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.	X		
6	Resimler metindeki hikâye unsurları (olay) ile örtüşmektedir.		X	
	Resimler metindeki hikâye unsurları (kahraman) ile örtüşmektedir.		X	
	Resimler metindeki hikâye unsurları (zaman) ile örtüşmektedir.	X		
7	Resimler metindeki hikâye unsurları (mekân) ile örtüşmektedir.	X		
	Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.	X		
8	Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.	X		
9	Resimler metindeki ana fikri desteklemektedir.	X		

Tablo 7’ye göre, “Kömürün Öyküsü” isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile kısmen paralel olarak konumlandırılmıştır. Resimler metinlerin başlıklarını desteklemekte, öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamakta, resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir. Resimler metindeki hikâye unsurlarından olay ve kahraman ile kısmen örtüşmekte, zaman ve mekân ile örtüşmektedir. Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve ana fikri desteklemektedir.

3.2. Bilgilendirici Metinlere Yönelik Bulgular

3.2.1. “Trafik” Metni

Tablo 8. : Trafik İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi		Evet	Kısmen	Hayır
1	Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2	Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.		X	
3	Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.	X		
4	Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.	X		
5	Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.			X
6	Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.		X	
7	Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.	X		
8	Resimler metindeki ana fikri desteklemektedir.	X		

Tablo 8’e göre, “Trafik” isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile kısmen paralel olarak konumlandırılmıştır. Resimler metinlerin başlıklarını desteklemekte, öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır. Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla

örtüşmede yeterli değildir. Resimler metinde yer alan kavramlara kısmen gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve ana fikri desteklemektedir.

3.2.2. “Kâğıt ve Kâğıt Yapımı” Metni

Tablo 9 : Kâğıt ve Kâğıt Yapımı İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi		Evet	Kısmen	Hayır
1	Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2	Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.		X	
3	Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.	X		
4	Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.		X	
5	Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.	Duygu unsuru bulunmamaktadır.		
6	Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.		X	
7	Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.			X
8	Resimler metindeki ana fikri desteklemektedir.			X

Tablo 9’a göre, “Kâğıt ve Kâğıt Yapımı” isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile kısmen paralel olarak konumlandırılmıştır. Resimler metinlerin başlıklarını desteklemekte, öğrencilerin metni tahmin etmesine kısmen imkân sağlamaktadır. Metnin içeriğinde ve resimlerinde herhangi bir duygu unsuruna yer verilmemiştir. Resimler metinde yer alan kavramlara kısmen gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve ana fikri desteklememektedir.

3.2.3. “Anadolu Davulu” Metni

Tablo 10: Anadolu Davulu İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi		Evet	Kısmen	Hayır
1	Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2	Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.		X	
3	Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.	X		
4	Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.		X	
5	Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.			X
6	Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.		X	
7	Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.	X		
8	Resimler metindeki ana fikri desteklemektedir.	X		

Tablo 10’a göre, “Anadolu Davulu” isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile kısmen paralel olarak konumlandırılmıştır. Resimler metinlerin başlıklarını desteklemekte, öğrencilerin metni tahmin etmesine kısmen imkân sağlamaktadır. Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşme noktasında yeterli değildir. Resimler metinde yer alan kavramlara kısmen gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve ana fikri desteklemektedir.

3.2.4. “Doğru Spor” Metni

Tablo 11: Doğru Spor İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi		Evet	Kısmen	Hayır
1	Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2	Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.	X		
3	Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.	X		
4	Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.	X		
5	Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.	X		
6	Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.		X	
7	Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.	X		
8	Resimler metindeki ana fikri desteklemektedir.	X		

Tablo 11’e göre, “Doğru Spor” isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır. Resimler metinlerin başlıklarını desteklemekte, öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamakta, resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir. Resimler metinde yer alan kavramlara kısmen gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve ana fikri desteklemektedir.

3.3. Şiirlere Yönelik Bulgular

3.3.1. “Öğretmenim” Şiiri

Tablo 12: Öğretmenim İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi		Evet	Kısmen	Hayır
1	Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2	Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.			X
3	Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.	X		
4	Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.			X
5	Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.			X
6	Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.	X		
7	Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.			X
8	Resimler şiirdeki ana duyguyu desteklemektedir.			X

Tablo 12’ye göre, “Öğretmenim” isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmamıştır. Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir. Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlama noktasında yeterli değildir. Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmemektedir. Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve şiirdeki ana duyguyu desteklememektedir.

3.3.2. “Kelebek” Şiiri

Tablo 13. : Kelebek İsimli Metne Ait Bulgular

	Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi	Evet	Kısmen	Hayır
1	Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2	Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.			X
3	Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.			X
4	Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.			X
5	Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.	X		
6	Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.			X
7	Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.			X
8	Resimler şiirdeki ana duyguyu desteklemektedir.			X

Tablo 13’e göre, “Kelebek” isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılma, metinlerin başlıklarını destekleme, öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlama noktasında yeterli değildir. Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir. Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmamakta, metinde verilmek istenen iletileri ve şiirdeki ana duyguyu desteklememektedir.

3.3.3. “Sonbahar” Şiiri

Tablo 14: Sonbahar İsimli Metne Ait Bulgular

	Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi	Evet	Kısmen	Hayır
1	Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2	Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.		X	
3	Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.	X		
4	Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.	X		
5	Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.	Resimde insan figürü yoktur.		
6	Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.	X		
7	Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.			X
8	Resimler şiirdeki ana duyguyu desteklemektedir.			X

Tablo 14’e göre, “Sonbahar” isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile kısmen paralel olarak konumlandırılmıştır. Resimler metinlerin başlıklarını desteklemekte, öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır. Resimde duygu ifade eden herhangi bir figür kullanılmamıştır. Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve şiirdeki ana duyguyu desteklememektedir.

3.3.4. “Ana Dilim, Güzel Türkçem” Şiiri

Tablo 15: Ana Dilim Güzel Türkçem İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi		Evet	Kısmen	Hayır
1	Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2	Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.	X		
3	Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.	X		
4	Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.	X		
5	Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.		Resimde duygu ifade eden figür yoktur.	
6	Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.	X		
7	Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.	X		
8	Resimler şiirdeki ana duyguyu desteklemektedir.	X		

Tablo 15’e göre, “Ana Dilim Güzel Türkçem” isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır. Resimler metinlerin başlıklarını desteklemekte, öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır. Resimde duygu ifade eden herhangi bir figür kullanılmamıştır. Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve şiirdeki ana duyguyu desteklemektedir.

3.3.5. “Oyun Alanı” Şiiri

Tablo 16: Oyun Alanı İsimli Metne Ait Bulgular

Resim-Metin İlişkisi Kategori Listesi		Evet	Kısmen	Hayır
1	Resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir.	X		
2	Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır.	X		
3	Resimler metinlerin başlıklarını desteklemektedir.			X
4	Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır.	X		
5	Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir.	X		
6	Resimler metinde yer alan kavramlara gönderme yapmaktadır.		X	
7	Resimler metinde verilmek istenen iletileri desteklemektedir.	X		
8	Resimler şiirdeki ana duyguyu desteklemektedir.	X		

Tablo 16’ya göre, “Oyun Alanı” isimli metinde, resimlerin ve metnin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edilmiştir. Resimler metnin içeriği ile paralel olarak konumlandırılmıştır. Resimler metinlerin başlıklarını desteklememektedir. Resimler öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamaktadır. Resimlerdeki figürler metnin bağlamındaki duygularla örtüşmektedir. Resimler metinde yer alan kavramlara kısmen gönderme yapmakta, metinde verilmek istenen iletileri ve şiirdeki ana duyguyu desteklemektedir.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

4.1. Sonuç

İncelenen 36 resim ve 16 metnin tümünde resimlerin ve metinlerin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisine dikkat edildiği, şiir türü dışında kalan öyküleyici ve bilgilendirici metinlere ait resimlerin bir çerçeve içinde verildiği tespit edilmiştir. Şeref ve Yılmaz (2013) tarafından yapılan araştırmanın sonuçları da, (yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan) Gökkuşluğu Türkçe Öğretim Seti Ders Kitabı 1'deki görsellerin konumlandırılmasının metnin okunabilirliğine olumlu katkıda bulunduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, okunabilirlik açısından resimlerin çerçeve içinde verilmesi işlevsel gibi görünse de, “resimlemelerin sürekli çerçeve içine alınmasının monoton bir görünüme sebep olduğu bilinmektedir” (Erkmen, 1996). Ders kitaplarının hazırlanmasında bu hususlara dikkat edilmesi, öğrenme-öğretme sürecinin en önemli materyallerinden olan bu araçların işlevselliğini arttıracaktır.

Resimler, metinlerin 3'ünde metnin içeriği ile paralel, 9'unda kısmen paralel olarak konumlandırılırken, 4'ünde ise metnin içeriği ile paralel konumlandırılmamıştır. Yapılan incelemelerde, resimlerin metnin içeriği ile konumlandırılmasına yüksek oranda “kısmen” dikkat edildiği tespit edilmiştir. “Her resimlemenin, metnin kendisini referans gösteren bölümüyle aynı sayfada olmasına özen gösterilmelidir” (Becer, 1996). Bu şekilde, önce resme bakan, sonra metni okuyan ya da önce metni okuyup, sonra resme bakan çocuğun zihninde anlamlı şemalar oluşması sağlanabilir.

Resimler, metinlerin 11'inde metinlerin başlıklarını desteklemekte, 2'sinde kısmen desteklemekte, 3'ünde ise metinlerin başlıklarını desteklememektedir. Özkan ve Tutkun (2014) tarafından araştırmada da, 4. sınıf ve 5. sınıf Türkçe ders kitabında konu başlığı ile görsel öge arasında tutarlılığın yüksek oranda (çok) olduğu tespit edilmiştir.

Resimler, metinlerin 8'inde öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamakta, 3'ünde kısmen imkân sağlamakta, 5'inde ise öğrencilerin metni tahmin etmesine imkân sağlamamaktadır.

Resimlerdeki figürler 4 metinde, metnin bağlamındaki duygularla örtüşürken, 3'ünde kısmen örtüşmekte, 6'sında ise metnin bağlamındaki duygularla örtüşmemektedir. Alper ve Deretarla Gül (2011) tarafından resimli kitaplardaki karakterlerin, metin ve resimlemelerde hangi tür duygu durumlarına sahip olduklarını tespit etmek için yapılan araştırmada, metinde yer alan duygu ifadelerinin % 59.2'sine resimlemede rastlanırken, % 40.8'ine resimlemede rastlanmamıştır. Resimlemede yer alan duygu ifadelerinin % 27.2'sine metinde rastlanırken, % 60.4'üne metinde rastlanmamıştır. İlgili araştırmada, metinde yer alan duyguların resimde, resimde yer alan duyguların metinde olmamasının resim-metin ilişkisini olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Resimler, metinlerin 7'sinde, metinde yer alan kavramlara gönderme yapmakta, 7'sinde kısmen gönderme yapmakta, 2'sinde ise metinde yer alan kavramlara gönderme yapmamaktadır.

Resimler, metinlerin 9'unda verilmek istenen iletileri desteklemekte, 1'inde kısmen desteklemekte, 6'sında ise metinde verilmek istenen iletileri desteklememektedir. “Ders kitaplarında dikkat edilmesi gereken önemli bir unsur da metinlerin ve resimlerin verilmek istenen mesajların iletilmesine katkıda bulunmalarıdır” (Becer, 1996). Araştırmamız ile bu noktada ayrılan bir çalışma, Kayıkçı (2006) tarafından yapılmıştır. Bu kapsamda değerlendirmeye alınan Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi ve Matematik ders kitaplarındaki görsel öğelerin mesaj aktarımına katkıda bulunmadığı, metnin içeriğine uygun, yaratıcı ve mesajı özetleyici biçimde tasarlanmadıkları tespit edilmiştir.

Öyküleyici ve bilgilendirici türdeki 11 metne ait resimler, 7 metinde ana fikri desteklerken, 4 metinde ise ana fikri desteklememektedir. Özkan ve Tutkun (2014) tarafından yapılan araştırmada da, ilkokul 4. sınıf ve 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin ana fikri ile görsel öge tutarlılığının yüksek oranda (çok) olduğu tespit edilmiştir.

Şiir türündeki 5 metne ait resimler, 2 metinde şiirdeki ana duyguyu desteklemekte, 3 metinde ise şiirdeki ana duyguyu desteklememektedir.

Yige (2010) tarafından yapılan başka bir araştırmada ise, ilkokul 1. 2. ve 3. sınıf Matematik, Türkçe, Hayat Bilgisi ve Müzik ders kitaplarının görüşme tekniği kullanılarak 50 sınıf öğretmeni tarafından değerlendirilmesi amaçlanmış ve araştırma sonuçlarına göre incelenen ders kitaplarındaki resim-metin ilişkisi yeterli bulunmuştur.

Araştırmamızdaki sonuçlarla yer yer paralellik gösteren bir çalışma Baş ve İnan Yıldız (2014) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada, 2013-2014 eğitim-öğretim yılında ilkokullarda kullanılan Türkçe ders kitaplarındaki resim-metin ilişkisi, sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Öğretmenler, resimlerin yerleştirilmesinde zemin-fon ilişkisinin göz önünde bulundurulduğu, resimlerin metindeki hikâye unsurları ile örtüştüğü, resimlerin verilmek istenen iletileri desteklediği, resimlerin sayfada uygun konumlandırıldığı, resimlerin metinlerin başlıklarını desteklediği ve resimlerin metinde yer alan kavramlara gönderme yaptığı yönünde ortak görüş bildirmişlerdir.

Araştırmamızdaki sonuçlarla yer yer paralellik gösteren başka bir çalışma yine Baş ve İnan Yıldız (2015) tarafından yapılmıştır. Çalışmada, 2013-2014 eğitim-öğretim yılında kullanılan 1. Sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerle görsellerin resim-metin ilişkisi tespit edilmiştir. İncelenen 56 görselden sadece 18 tanesinde resim-metin ilişkisi yeterli düzeyde bulunurken, görsellerin 26 tanesinde resim-metin ilişkisinin yeterli olmadığı, 12 tanesinde ise ilişkinin kısmen yeterli olduğu tespit edilmiştir.

4.2. Öneriler

Ders kitabı resimlemesinde üç boyutlu ve dokunsal dokuya hitap edecek şekilde çalışılmış resimlemelere de yer verilmelidir.

Ders kitapları veya ders kitaplarıyla birlikte verilebilecek üç boyutlu resimlemelerden oluşan çalışma kitapları, ilkokul çocukları için eğlendirici, ilgi çekici, uzun süreli bellekte yer edici nitelikte olacaktır.

Önce resme bakan, sonra metni okuyan ya da önce metni okuyup, sonra resme bakan çocuğun zihninde anlamlı şemalar oluşması açısından, her resim metnin ilgili bölümüyle aynı sayfada yer almalıdır.

Özellikle ilkokul döneminde kullanılan kitaplarda resim ve metinlerin tam sayfa olarak düşünülmesi, resim-metin ilişkisinin sürekliliğini ve bütünselliğini arttırmaya yardımcı olacaktır.

Öğrencilerin dikkatini çekmeyi başaran resimlemeler duyum eşiğini geçerek algı boyutuna ulaşabileceği için, ders kitaplarında sürekli çerçevelenmiş resimlemelere yer verilmemesine özen gösterilmelidir.

Öğrenciye verilmesi hedeflenen mesajın aktarımında yalnızca metinden faydalanılmamalı, resimle eş güdümlü bir şekilde ileti aktarımı yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akbaharer Arslan, İ. (2012). *Çocuk kitabı resimlemelerinde doku kullanımı ve sayısal cut-out yöntemiyle bir uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Alper, T. Ve Deretarla Gül, E. (2011, Ekim). *Resimli ders kitaplarındaki karakterlerin duygu durumlarının incelenmesi*. 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Ankara.
- Ayçiçeği, A. (1999). Resmin tanımaya etkisi. *Psikoloji Çalışmaları*, 21, 93-110.
- Ayhan, Y. (2010). *İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitabı resimlemelerinin biçim ve içerik açısından 11 yaş grubuna uygunluğu ve aynı yaş grubu öğrencilerin yaptığı resimlemelerle karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Baş, B. (2012). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Baş, B. ve İnan Yıldız, F. (2014). İlkokul Türkçe ders kitaplarının resim-metin ilişkisi açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(28), 139-151.
- Baş, B. ve İnan Yıldız, F. (2015). Türkçe 1. sınıf ders kitabının resim-metin ilişkisi açısından değerlendirilmesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 7(1), 230-241.
- Başaran, M. ve Özkara Y. (2011, Mayıs). *4. sınıf Türkçe ders kitaplarında kullanılan görsellerin işlevleri açısından değerlendirilmesi*. X. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Sivas.
- Becer, E. (1996, Haziran). *Bir kitabın grafik tasarımı: armonik kurallar, değerlendirme yöntemleri ve değişen koşullar*. Türkiye ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitapları Sempozyumu, Ankara.
- Bıyıklı, H. ve Öztaş, Y. (2014). *İlkokul 2. sınıf Türkçe ders ve öğrenci çalışma kitabı-1. kitap*. Ankara: Doku Yayıncılık.
- Bıyıklı, H. ve Öztaş, Y. (2014). *İlkokul 2. sınıf Türkçe ders ve öğrenci çalışma kitabı-2 kitap*. Ankara: Doku Yayıncılık.
- Erkmen, N. (1996, Haziran). *Çağdaş bir ders kitabı nasıl olmalı? Ders kitabını mükemmel yapan nitelikler*. Türkiye ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitapları Sempozyumu, Ankara.
- Güvendi Kaptan, S. ve Kaptan, A. Y. (2004, Temmuz). *Ders kitaplarındaki tasarım sorunları ve öğrencilerin öğrenme düzeylerine etkisi*. 13. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, Malatya.
- İşler, A. (2003). Ders kitaplarında illüstrasyon ve işlevleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 157.
- Kara, C. (2012). Çocuk kitabı seçiminde resimlemelerle ilgili olarak ebeveynin dikkat etmesi gereken başlıca unsurlar. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1(1), 225-232.
- Karatay, H. ve Pektaş, S. (2012). Türkçe ders kitaplarının incelenmesine yönelik ölçek geliştirme çalışması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 183-204.
- Kaya, İ. (1996, Haziran). *İlköğretim ders kitaplarında tasarım sorunları*. Türkiye ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitapları Sempozyumu, Ankara.
- Kaya, M. (2011). Çocuk edebiyatı kitaplarında resim. Eğitim-Sen Okul Öncesi Çocuk Edebiyatı Kitap Kataloğu. Ankara: Eğitim-Sen Yayınları.
- Kayabekir, T. (2010). *İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitabı tasarımında yer alan illüstrasyonların metne uygunluk açısından değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kayıkçı, M. (2006). *İlköğretim Türkçe, sosyal bilgiler, fen bilgisi ve matematik ders kitaplarında görsel tasarım sorunları*. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Kılıç, A. (2006). İlköğretim ders kitaplarındaki resimlemelerin çocuğun görsel sanat eğitimine katkıları. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 24-29.
- Mardi, H. Ö. (2006). *Çocuk kitapları resimlemede karakter yaratma*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- MEB (2012). *Ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliği*.
- Oğuzkan, F. (2013). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özkan, R. ve Tutkun, S. B. (2014). İlköğretim sosyal alan ders kitaplarının görsel boyut ve içerik tutarlılığı açısından incelenmesi. *International Journal of Social Science*, 24, 371-386.

Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2169>

- Pekmezci, H. (1996, Haziran). *İlköğretim ders kitaplarındaki resimlerin çocuğun görsel sanat eğitimine etkileri*. Türkiye ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitapları Sempozyumu, Ankara.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sürmeli, K. ve Kaptan, A. Y. (2011, Ekim). *Çocuk dergilerinin grafik tasarımı*. 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Ankara.
- Şeref, İ. ve Yılmaz, İ. (2013). Gökkuşluğu Türkçe öğretim setindeki okuma metinleri ile görsellerin bütünselliği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(27), 505-519.
- Uzuner, S., Aktaş, E. ve Albayrak, L. (2010). Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarının görseller (illüstrasyonlar) açısından değerlendirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 721-733.
- Yıldıran, N. B. (2007). *İlköğretim 8. sınıf bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine uygunluğunun değerlendirilmesi ve içerik analizinin yapılması*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yige, M. M. (2010). *İlköğretim ders kitaplarında kullanılan resimlerin 7-9 yaş öğrencilerinin öğrenme ve yaratıcılıklarına etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

